

УДК 330.45:330.46

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-4-24>

Г. І. Мар'яненко

кандидат наук з державного управління

СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПОБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ МАЙБУТНЬОГО

У статті здійснено аналіз моделі цифрової економіки, яка визначає стратегічне спрямування держави. З'ясовано, що прийняття рішень у майбутньому публічному управлінні не можливе без урахування цифрових технологій. Зазначено, що згідно з аналітичними звітами Давоського економічного форуму цифрові технології постійно оновлюються: Інтернет речей, роботизація та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології, 3D-друк, хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні технології, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн. Цей перелік не є вичерпним, він постійно доповнюється.

Пропонується логіка дослідження цифрової економіки, що дозволяє виявити її суттєві ознаки, напрями розвитку та шляхи впровадження. Аналізується специфіка цифрових технологій, які призводять до змін характеру праці, компетенцій людського капіталу, специфікації прав власності, створення вартості та бізнес-моделей господарювання.

Визначено, що цифрова економіка – це тип економіки, де ключовими факторами та засобами виробництва є цифрові дані (бінарні, інформаційні тощо) та мережеві транзакції, а також їх використання як ресурсу, що дає змогу істотно збільшити ефективність і продуктивність діяльності та цінність для отриманих продуктів і послуг.

Установлено вплив геополітики в умовах глобалізації та цифрової трансформації (цифровізація) – це перетворення наявних аналогових (іноді електронних) продуктів, процесів і бізнес-моделей організації, в основі якої лежить ефективно використання цифрових технологій у світовому просторі, а також можливі наслідки при прийнятті державно-управлінських рішень у період системних змін у високотехнологічному просторі України майбутнього.

Ключові слова: геополітика, органи державної влади, «глобальний простір», удосконалення державного управління державою, управління майбутнім, цифровізація, роботизація, кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, блокчейн.

Постановка проблеми. Важливу роль у побудові геополітичної стратегії державного управління майбутнім відведено цифровим тенденціям – напрямом розвитку цифрових технологій. Аналіз цифрових трендів дає змогу прогнозувати розвиток конкретного економічного, технологічного та навіть соціального явища в майбутньому держави, її географічне місце, національну та політичну ідеологію, науково-технічну, інформаційну, високотехнологічну розвиненість у світовому просторі.

Актуальною проблемою економічного розвитку України, як і будь-якої іншої держави, є цілеспрямованість успішно розвиватися, спираючись на розуміння лише власних інтересів, ігноруючи геополітичний контекст і тенденції розвитку світової цивілізації. Усвідомлення країною власних інтересів є невід'ємним від того, як світова громадськість ставиться до України і яким вона бачить її місце у світі.

Визначення геополітичних інтересів нашої держави потребує врахування як усієї системи глобальних зацікавлень різних країн, так і фактичного розкладу сил економічних, політичних, військових, ідеологічних у своєму регіоні, держава, яка формує політику та пріоритети, державні замовлення, залучення інвестицій і фінансування проектів. Наприклад, використання систем штучного інтелекту в публічних сервісах, формування політики відкритих даних, розробка програм підтримки стартапів зі штучним інтелектом, який має шанси трансформувати потенціал світової економіки. За оцінками PwC, до 2030 року він може збагатити її на 15,7 трлн дол. Найбільшу вигоду від штучного інтелекту здатні отримати Китай (збільшення ВВП на 26% у 2030 році) і Північна Америка (збільшення ВВП на 14,5%), що еквівалентно 10,7 трлн дол. [1].

Основними факторами економічних змін від застосування штучного інтелекту є автоматизація робочої сили, яка до 2030 року може додати до 11% світового ВВП або близько 9 трлн дол., інновації у царині товарів і послуг, які до 2030 року можуть збільшити ВВП приблизно на 7% або на 6 трлн дол. Основне завдання держави – всебічна підтримка впровадження штучного інтелекту в масштабах економіки, визначення сфер для реалізації перших проєктів: інфраструктура, логістика, біоекономіка, сільське господарство, освіта, ринок праці, державні сервіси. Більшість розвинених країн світу вже віднайшли оптимальний шлях свого розвитку, впровадивши одну із інноваційних моделей високотехнологічного господарювання: зорієнтувавши економіку на виконання науково-технічних програм і проєктів міжнародного значення, стимулювання поширення знань, трансфер технологій, уведення у господарський обіг об'єктів інтелектуальної власності, чи використавши одночасно обидва механізми [1].

Розвиток економіки України все частіше постає не можливим у межах існуючої системи, що формувалася протягом попередніх десятиліть, основою якої є використання застарілих технологій, відсутність певної антикорупційної політики, непрофесійність влади.

Україна розташована в південно-східній частині Європи, в зоні, де перетинаються три величезні геополітичні масиви: євроатлантичний, євразійський та ісламський. В цьому можна бачити як певні переваги, так і величезні проблеми, але саме таке розташування, саме цей унікальний економічний простір відіграє визначальну роль в долі України. Актуальність дослідження зумовлює наукову розвідку в напрямі пошуку моделі економіки держави майбутнього, оцінки ефективності ролі цифрової стратегії розвитку державного управління України у високотехнологічному просторі світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифровізація економіки не є самоціллю, а виступає лише інструментом для досягнення стратегічних цілей людства у світі. Зрозуміло, що українська економіка не матиме швидкого розвитку, зробивши ставку на сільське господарство, традиційні індустріальні сектори, вугільну промисловість, металургію, важке машинобудування тощо.

Проблеми нових видів економік, серед яких і цифрова економіка, активно дискутуються

у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, зокрема у працях Д. Белла, Дж. Гелбрейта, М. Пората, Д. Тапскотта [2], Н. Негропonte, Т. Месенбург, М. Войнаренко, Л. Кіт [3], А. Шемета, І. Маліка [4]. Ними запропоновані різні (проте такі, що суттєво не суперечать один одному) підходи як до визначення поняття, так і до способів упровадження в економічне середовище.

Перші кроки присвячені класичній політичній економії. Їй присвячено видання «Дослідження про природу і причини багатства народів» А. Сміта (1723–1790). На відміну від усіх попередніх видань, у цьому виданні було опубліковано перший повний переклад на російську мову «Історії астрономії» Сміта (написаний до 1758 року) [5]. Цей нарис за одноставними відгуками Й. Шумпетера, М. Фрідмана, а також відомих вітчизняних економістів (зокрема, А.В. Анікіна) є блискучим уведенням у творчу лабораторію Сміта, яке дозволяє глибше зрозуміти, як зароджувався і розвивався його метод дослідження економічних і соціальних проблем.

У науковців сьогодення існують різні точки зору стосовно досліджуваної теми. Наприклад, Томас Месенбург у 2001 році виокремив три основні складники концепції «Цифрова економіка»:

- підтримуюча інфраструктура (апаратне забезпечення, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі);
- електронний бізнес (як ведеться бізнес, будь-які процеси, які організація проводить через комп'ютерні мережі);
- електронна комерція (передача товарів, наприклад Інтернет речей) [6].

Отже, механізми цифрової економіки – це не тільки надшвидкісні алгоритми прогнозів і обчислень, це можливості розрахунків і прогнозів на рівні глобальності знань, інтуїції штучного інтелекту в питаннях саморегулювання економіки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є оптимізація процесів державотворення, суспільних трансформацій і зовнішньополітичного механізму України, що вимагає чіткого перспективного бачення ролі й місця України в сучасному світі розвитку економіки і цифрових технологій, аналізу динаміки її взаємодії з міжнародним середовищем у глобальному просторі, формування чіткої геополітично-економічної стратегії державного управління майбутнім.

Виклад основного матеріалу. Чітке визначення і закріплення у масовій свідомості базових пріоритетів економічного розвитку і національних інтересів є однією з найважливіших передумов розробки ефективної зовнішньополітичної та внутрішньополітичної стратегії нової моделі цифрової економіки, прийняття першочергових державно-управлінських рішень у розвитку державного управління майбутнім.

Кожний проект починається з думок про майбутнє та минуле, його історичний досвід, експертні висновки, методи спроб і помилок або досягнутий ефект, який і зараз є зразковою моделлю економічного успіху багатьох держав.

Шотландський учений А. Сміт (1723–1790) у своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» здійснив революцію в політичній економії, зробив внесок у становлення і розвиток таких економічних наук як історія народного господарства та економічної думки, а також теорія державних фінансів «Багатство народів», що забрало у Сміта більше 25 років наполегливої праці, створило цілу епоху в світовій економічній думці.

Подолавши галузеву обмеженість теорій своїх попередників, Сміт перетворив політичну економію у громадську науку, що відчутно здійснює вплив як на сучасну економічну думку, так і на господарську практику наших днів. Ця робота Сміта викликає величезний інтерес у істориків, соціологів, філософів та інших суспільствознавців. Мета ж цього дослідження полягає у вивченні процесів та аналізі трансформації ринкового механізму саморегулювання економіки в цифровий формат [5].

В умовах глобальних змін світового простору особливої інституційної реконструкції економічної науки зазнають системи організації і управління економікою різних держав, які свій функціональний потенціал і структурну синергійність спрямовують на досягнення максимальної ефективності виробництва, розподілу і споживання товарів і послуг, ефективного використання обмежених ресурсів, забезпечення конкурентності своєї держави у глобальному світі [7]. Головним атрибутом такої конкурентності стає якість сервісної системи держави, спрямована на впровадження інноваційних принципів цифровізації економіки, інституціоналізації сфери управління цифровою економікою.

В епоху цифрової економіки основним ресурсом є невичерпна, точна, надійна, правдива та своєчасна інформація. Основним май-

данчиком для розвитку цифрової економіки є віртуальна мережа безмежного інтернету. В епоху ринкової економіки і за часів А. Сміта мало сенс розраховувати точку беззбитковості і оптимальні розміри фірм і компаній, для цифрової економіки це не важливо: компанія може бути дуже маленькою і при цьому успішно розвиватися. Власник може бути одночасно і керівником, і виконавцем усіх етапів роботи компанії.

Головною «цінністю» в цифрову економіку є клієнт, який стає головним у процесі економічної діяльності, тому що без нього немає сенсу в ній самій. Клієнт вибирає товар, покладаючись на поради, особистий досвід і рекламу, продавець не має можливості особисто контактувати з покупцем [7]. Цифровий розвиток економіки України – це комплекс механізмів, мотивацій і стимулів розвитку цифрових технологій, а відтак розгалуженої цифрової інфраструктури задля використання можливостей держави, прозорості у боротьбі з корупцією, посилення її конкурентоздатності, а також зростання благополуччя громадян.

Державне управління та політикум мають відігравати провідну роль у розробці, просуванні, впровадженні всеосяжних національних «цифрових» стратегій. Державне управління має зосередитися на знятті бар'єрів на шляху до «цифровізації» країни, корегування вад ринкових механізмів, підтримки добросовісної конкуренції, залучення інвестицій, розвитку «цифрової» інфраструктури та «цифрової» економіки з метою досягнення національних пріоритетів [7].

Висновки і перспективи. Використання новітніх технологій у сфері економіки, яка визначена науковцями як «цифрова економіка», дасть змогу ефективніше використовувати знання класичної економіки для вирішення економічних проблем світу (кризових явищ, інфляції, збиткової економічної політики в деяких галузях), циклічних проблем.

Серед різних категорій, що визначають неоекономіку, найоптимальнішою є детермінанта «цифрова економіка», яка використовується як у наукових дослідженнях (починаючи з 1995 року), так і на рівні урядових і міждержавних відносин. Дослідження, що проводяться з використанням цифрової економіки, мають можливість швидко адаптуватися в реальній економіці і дати можливість реальним галузям економіки швидше знайти шляхи виходу з кризового стану, в який вона потрапила внаслідок

періоду спадної хвилі світового економічного розвитку.

Цифровий стратегічний розвиток економіки України – це комплекс механізмів, мотивацій і стимулів розвитку цифрових технологій, а відтак розгалуженої цифрової інфраструктури задля використання можливостей держави, прозорості у боротьбі з корупцією, посилення її конкурентоздатності, зниження податкового навантаження на підприємництво, зрозумілість і прозорість алгоритмів оподаткування, а також зростання благополуччя громадян.

Список використаної літератури:

1. Україна 2030. Е-країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>. Дата звернення: 02.12.2019.
2. Tapscott Donald. 1996. The Digital Economy. McGraw-Hill.
3. Kit L.Z. Evoliutsiia merezhevoi ekonomiky / L.Z. Kit // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2014. № 3. Т. 2. S. 187–194.
4. Malyk I.P. Tendentsii rozvytku informatsiinoi ekonomiky v Ukraini / I.P. Malik // Visnyk Skhidnoievropeiskoho universytetu ekonomiky i menedzhmentu. 2013. Vypusk 1(14). S. 25–34.
5. Сміт Адам «Дослідження про природу і причини багатства народів». URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:The_Wealth_of_Nations?use-lang=uk. Дата звернення: 02.12.2019.
6. Месенбург Томас. URL: [https://scholar.google.com.ua/scholar?q=Mesenbourg,+T.L.+\(2001\).+Measuring+the+Digital&hl=uk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.com.ua/scholar?q=Mesenbourg,+T.L.+(2001).+Measuring+the+Digital&hl=uk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar). Дата звернення: 02.12.2019.
7. Брокман Джон «Що ми думаємо про машини, які думають». URL: <https://www.alpinabook.ru/catalog/book-112327/>. Дата звернення: 02.12.2019.
8. Краус Н.М., Голобородько О.П., Краус К.М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.

Marianenko H. I. State strategy in the conditions of construction of digital economy of the future

The article analyzes the model of digital economy, which determines the strategic direction of the state. It has been found that decision-making in future public administration is not possible without digital technology. According to the analytical reports of the Davos Economic Forum, digital technologies are constantly updated, namely: Internet of Things, robotics and cybersystems, artificial intelligence, big data, paperless technologies, additive 3D printing technologies, cloud and foggy, unmanned technologies, biometric technologies, quantum technologies, identification technologies, blockchain, the list is not exhaustive, it is constantly updated. The logic of digital economy research is offered, which allows to reveal its essential features, directions of development and ways of implementation. The specificity of digital technologies that lead to changes in the nature of work, human capital competences, specification of property rights, value creation and business models is analyzed.

It is determined that digital economy is a type of economy where the key factors and means of production are digital data (binary, information, etc.) and network transactions, as well as their use as a resource, which can significantly increase the efficiency and productivity of activities and value for the products obtained and services.

The influence of geopolitics in the conditions of globalization and digital transformation (digitization) is a transformation of existing analog (sometimes electronic) products, processes and business models of the organization, based on the effective use of digital technologies in the world, as well as the possible consequences in adopting state-managerial decisions in the period of systemic changes in the high-tech space of Ukraine of the future.

Key words: geopolitics, public authorities, “global space”, improvement of public administration, future management, digitization, robotization and cyber systems, artificial intelligence, big data, paperless technologies, blockchain.